

กสม. ร่วมกับภาคีเครือข่ายประกาศเจตนารมณ์ต่อต้านการทรมาน และร่วมขับเคลื่อนข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) โดย ผศ. สุชาติ เศรษฐมาลินี นางสาวปิติกาญจน์ สิทธิเดช และนางสาวสุภัทรา นาคะผิว กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ร่วมกับสำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (OHCHR) สมาคมเพื่อการป้องกันการทรมาน (APT) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ตร.) กรมราชทัณฑ์ กองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ กระทรวงสาธารณสุข และกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ จัดกิจกรรมสรุปบทเรียนและขับเคลื่อนข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน ในปี 2567 เนื่องในวันต่อต้านการทรมานสากล 26 มิถุนายน 2568 (International Day in Support of Victims of Torture) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขับเคลื่อนกลไกการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันในบริบทของสังคมไทยให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องตามมาตรฐานสากล ตลอดจนเพื่อแสดงพลังสนับสนุนเหยื่อที่เคยถูกกระทำทรมาน เสริมสร้างการรับรู้ต่อสาธารณะ และรณรงค์ให้ทุกภาคส่วนในสังคมตระหนักถึงความสำคัญของการป้องกันการทรมานอย่างเป็นรูปธรรม ณ ห้องประชุมพระศิวะ ชั้น 3 โรงแรมอัสวันแกรนด์ คอนเวนชัน กรุงเทพมหานคร

นางสาวปิติกาญจน์ สิทธิเดช กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กล่าวเปิดกิจกรรมว่า สหประชาชาติได้กำหนดให้วันที่ 26 มิถุนายนของทุกปีเป็น “วันสนับสนุนเหยื่อของการทรมานสากล” เพื่อยืนยันว่าการทรมานและการปฏิบัติที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ต้องไม่ได้รับการยอมรับ และต้องไม่มีหลักการหรือข้ออ้างใดมารับรอง ไม่ว่าจะอยู่ในบริบทของความขัดแย้ง การควบคุมตัว หรือการบังคับใช้กฎหมาย และในวันเดียวกันนี้ยังตรงกับวันต่อต้านยาเสพติดสากล ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างการบังคับใช้กฎหมาย การควบคุมตัว และความเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะกระบวนการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาในคดียาเสพติดและการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ซึ่งเราจะต้องให้ความสำคัญกับทั้งสองประเด็นนี้อย่างรอบด้านไปพร้อมกัน

ตลอดหลายปีที่ผ่านมา กสม. ในฐานะองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญที่มีภารกิจส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ได้ให้ความสำคัญกับการป้องกันการทรมานและการปฏิบัติที่โหดร้าย และเรียกร้องไปยังรัฐบาลให้เข้าเป็นภาคีพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาต่อต้านการทรมาน (OPCAT) เพื่อนำไปสู่การมีกลไกการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน (National Preventive Mechanism: NPM) ซึ่ง กสม. พร้อมทำหน้าที่เป็นกลไกนี้ โดยที่ผ่านมาได้ดำเนินโครงการและกิจกรรมการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน ที่มีใช้การตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน และเป็นการทำงานเชิงระบบเพื่อมุ่งลดความเสี่ยงก่อนที่จะเกิดการละเมิดขึ้น โดยการลงพื้นที่พบกับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเพื่อสำรวจโครงสร้างพื้นฐาน สภาพแวดล้อม วิธีการปฏิบัติงาน และปัจจัยต่าง ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและการกระทำทรมาน ทั้งนี้ ในปีงบประมาณ 2567 ต่อเนื่องถึงปีงบประมาณ 2568 กสม. ได้ตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันในหลายพื้นที่ ครอบคลุมทั้งเรือนจำ สถานีดำรวจ สถานฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ศูนย์ฝึกทหารใหม่ ตลอดจนพื้นที่ควบคุมตัวในบริบทด้านความมั่นคง

โดยเน้นการรับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่ายและการประเมินร่วมกันเพื่อนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอแนะเชิงระบบที่สามารถนำไปใช้ได้จริงอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

Ms. Cynthia Veliko ผู้แทนประจำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (OHCHR) และ **Mr. Nid Satjipanon** ผู้แทนประจำภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกสมาคมเพื่อการป้องกันการทรมาน (APT) กล่าวสนับสนุนเหยื่อผู้ถูกระงับการทรมาน ระบุว่า การทรมานทุกรูปแบบเป็นสิ่งที่ไม่สามารถยอมรับได้ และไม่มีข้อยกเว้นไม่ว่าในสถานการณ์สงครามหรือในพื้นที่ควบคุมตัว การทรมานนอกจากเป็นการละเมิดสิทธิในชีวิตและร่างกายแล้ว ยังเป็นการทำลายความเชื่อมั่นของรัฐและกระทบต่อรากฐานของกระบวนการยุติธรรมด้วย รัฐภาคีของอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ (CAT) จึงต้องแสดงจุดยืนอย่างชัดเจนว่าเหยื่อจากการทรมานต้องได้รับการคุ้มครองและเข้าถึงการเยียวยาตามกฎหมายในทุกกรณี รวมทั้งมีเจตจำนงที่ชัดเจนในการเข้าเป็นภาคี OPCAT เพื่อการมีกลไกการตรวจสอบอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง และโปร่งใส รวมทั้งเรียกร้องให้ทุกภาคส่วนร่วมผลักดันและสนับสนุนเหยื่อหรือผู้เสียหายที่ร่วมกันต่อสู้เพื่อยุติการทรมานมาอย่างยาวนาน เพื่อนำประเทศไทยไปสู่การเป็นพื้นที่ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้อย่างเท่าเทียม

ในงานดังกล่าว ผู้เข้าร่วมกิจกรรมประมาณ 170 คน และผู้แทนหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมประกาศเจตนารมณ์ต่อต้านการทรมานในประเทศไทย โดยยืนยันหลักการที่ว่า การทรมานต้องไม่เกิดขึ้นในสังคมไทย ไม่ว่าในสถานที่ใดหรือภายใต้เงื่อนไขใด โดยแต่ละหน่วยงานมีความพร้อมที่จะร่วมมือกับทุกภาคส่วนในการจัดการทรมานให้หมดไปจากประเทศไทย และมีความมุ่งมั่นปฏิบัติงานภายใต้หลักนิติธรรม ส่งเสริมวัฒนธรรมการเคารพสิทธิมนุษยชนในองค์กร และจะพัฒนาระบบป้องกันการทรมานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อร่วมสร้างสังคมที่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง

จากนั้นกลุ่มงานตรวจเยี่ยมสถานที่ควบคุมตัวและการป้องกันการทรมาน สำนักงาน กสม. นำเสนอสรุปผลการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน ปี 2567 โดยพบว่า หลายสถานที่ควบคุมตัวมีการริเริ่มแนวทางปฏิบัติที่ดีสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนและควรใช้เป็นต้นแบบสำหรับการขยายผลต่อไป เช่น การใช้กล้องติดตัวและกล้องในรถเคลื่อนย้ายผู้ต้องขัง การติดตั้งกล้องวงจรปิดในจุดเสี่ยง การปรับใช้อุปกรณ์พันนาการที่เหมาะสม และการฝึกทหารใหม่ที่เคารพสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อท้าทายที่สำคัญหลายด้าน ได้แก่ ข้อจำกัดด้านงบประมาณและอุปกรณ์ความแออัดในเรือนจำและสถานฟื้นฟู บุคลากรไม่เพียงพอโดยเฉพาะพนักงานสอบสวน เจ้าหน้าที่เรือนจำและบุคลากรทางการแพทย์ ความรู้และทักษะของเจ้าหน้าที่ไม่ทันกับกฎหมายหรือเทคโนโลยีใหม่ และระบบร้องเรียนที่ยังไม่ปลอดภัยและเข้าถึงได้อย่างมีประสิทธิภาพ กสม. จึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่ (1) การพัฒนาเรือนจำให้เป็นศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพอย่างรอบด้านตั้งแต่อยู่ในเรือนจำจนถึงการช่วยเหลือผู้พ้นโทษให้สามารถกลับสู่สังคมได้ (2) การปรับปรุงมาตรฐานของสถานีดำรงตามแผนพัฒนาสถานีดำรง พ.ศ. 2568 - 2570 โดยเน้นในมิติโครงสร้างพื้นฐาน แนวปฏิบัติ และความโปร่งใสในกระบวนการควบคุมตัว (3) การเสริมสร้างกลไกการร้องเรียนที่ปลอดภัยและเข้าถึงได้ เช่น ระบบ Blue Box ที่ไม่ต้องผ่านเจ้าหน้าที่เรือนจำ และมีกลไกติดตามผลที่มีประสิทธิภาพ และ (4) การผลักดันให้ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี

OPCAT เพื่อจัดตั้ง NPM อย่างเป็นทางการ เพิ่มประสิทธิภาพในการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน และยกระดับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนในระบบยุติธรรม

นอกจากนี้ เพื่อเตรียมความพร้อมในการทำหน้าที่ NPM สำนักงาน กสม. ได้พัฒนาเครื่องมือการตรวจเยี่ยมตามมาตรฐานสากล และร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศ เช่น APT APF OHCHR SPT และ NHRI ของต่างประเทศ เพื่อฝึกอบรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพบุคลากร รวมทั้งมีการประสานงานอย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานภาครัฐเพื่อพัฒนาการควบคุมตัวและระบบป้องกันการทรมานอย่างเป็นรูปธรรมด้วย

กิจกรรมในช่วงบ่าย **Ms. Aisha Shujune Muhammad** รองประธานคณะกรรมการแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการทรมาน (SPT) บรรยายพิเศษหัวข้อ “การเข้าเป็นภาคี OPCAT: ทำไมการป้องกันการทรมานจึงสำคัญทั้งในบริบทของประเทศไทยและทั่วโลก” ระบุว่า การป้องกันการทรมานไม่ใช่ทางเลือก แต่เป็นหน้าที่ร่วมกันของมนุษยชาติ ซึ่งประเทศไทยได้แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าอันสอดคล้องกับกรอบของ OPCAT ผ่านการปฏิรูปกฎหมาย การลงพื้นที่เชิงป้องกันของ กสม. การมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาควิชาการ ที่แสดงให้เห็นถึงความตื่นตัวในระดับประเทศและความพร้อมที่จะร่วมมือกันเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถอย่างต่อเนื่อง และในอนาคตประเทศไทยจะกลายเป็นแบบอย่างที่ดีในระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ดำเนินการตามกรอบของ OPCAT โดยมุ่งเน้นเหยื่อเป็นศูนย์กลาง ทั้งนี้ ประเทศไทยควรให้สัตยาบันต่อ OPCAT ให้แล้วเสร็จ และจัดตั้งกลไกป้องกันระดับชาติ (NPM) ที่เป็นอิสระ มีทรัพยากรเพียงพอ มีกฎหมายรองรับเพื่อการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ในงานดังกล่าวยังมีการเสวนาวิชาการเรื่อง “การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน: ความเปลี่ยนแปลงนี้จะเป็นไปได้จริงในบริบทของสังคมไทยหรือไม่ ?” โดยนายชาติชาย สุธงษิณ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการราชทัณฑ์ รศ. พ.ต.ท. ดร. เกษมสันต์ โชติชาครพันธุ์ อาจารย์ประจำคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ โดยมีประเด็นที่น่าสนใจ เช่น ความแตกต่างของการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันกับการตรวจสอบ ประสพการณ์การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันในบริบทของหน่วยงานไทย เงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้การตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันสามารถขับเคลื่อนได้จริงในระดับประเทศ จุดแข็งและจุดอ่อนของไทยเมื่อเข้าเป็นภาคี OPCAT และข้อเสนอแนะเพื่อให้ กสม. หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการเพื่อผลักดันให้การป้องกันการทรมานและการเข้าเป็นภาคี OPCAT เป็นจริงได้ในประเทศไทย

รวมทั้งยังมีการถอดบทเรียนและระดมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ “ก้าวต่อไปของการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกัน: สิ่ง ที่ กสม. จะต้องทำให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม” จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 6 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มเรือนจำ (2) กลุ่มสถานีตำรวจ (3) กลุ่มหน่วยงานความมั่นคง (4) กลุ่มสถานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด (5) กลุ่มหน่วยงานภาครัฐอื่น (6) กลุ่มภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และภาคส่วนอื่น เพื่อร่วมกันเสนอแนะแนวทางการขับเคลื่อนงานด้านการตรวจเยี่ยมเชิงป้องกันในอนาคต

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

26 มิถุนายน 2568